

POMEN UČENJA SLOVENŠČINE V OKVIRU IZOBRAŽEVALNEGA SISTEMA ZA SLOVENSKO SKUPNOST V VARAŽDINSKI ŽUPANIJI

Mojca MEDVEŠEK

COBISS 1.02

IZVLEČEK

Pomen učenja slovenščine v okviru izobraževalnega sistema za slovensko skupnost v Varaždinski županiji

Avtorica v svojem prispevku ugotavlja, da so se v šolskem sistemu na Hrvaškem možnosti za učenje slovenskega jezika izboljšale. Predstavlja načine poučevanja slovenskega jezika v Varaždinski županiji, strukturo učencev, njihove motive za učenje ter odnos učencev in staršev do slovenskega jezika. Pri spraševanju o tem, v kolikšni meri učenje slovenščine v okviru izobraževalnega sistema prispeva k ohranjanju slovenske skupnosti oziroma revitalizaciji jezika, se opira na podatke, v raziskavah zbrane s pomočjo kvantitativnih in kvalitativnih metod. Pokazalo se je, da se večina mladih, ki se slovenščino uči v šoli, opredeljuje za Hrvate, njihovo vstopno znanje jezika pa je šibko. **KLJUČNE BESEDE:** slovenščina, šola, revitalizacija jezika, Varaždinska županija, Hrvaška

ABSTRACT

The Importance of Learning Slovene within the Educational System for the Slovenian Community in Varaždin County

The opportunities for learning Slovene within the Croatian school system have improved. The paper presents the teaching of Slovene in Varaždin County, the demographic structure of the students, their reasons for learning Slovene, and the attitude of the students and their parents towards learning Slovene. The purpose is to find out to what extent the teaching of Slovene within the framework of the educational system contributes to the preservation of the Slovenian community and to the revitalisation of the language. The paper relies on data collected using quantitative and qualitative methods. The results show that the children who learn Slovene at school mostly declare themselves Croats. Their initial knowledge of Slovene is poor.

KEY WORDS: Slovene, school, revitalisation of the language, Varaždin County, Croatia

---

1 Dr. sociologije, višja znanstvena sodelavka, Inštitut za narodnostna vprašanja, Erjavčeva 26, SI-1000 Ljubljana; mojca.medvesek@inv.si

UVOD

Že v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (v nadaljevanju: SFRJ) so imeli Slovenci na Hrvaškem kot eden od konstitutivnih narodov z jezikom povezane pravice, ki so bile od leta 1963 zapisane v Ustavi Socialistične republike Hrvaške in Ustavi SFRJ.¹ Te pravice se kljub formalnopravni enakopravnosti narodov in narodnosti večinoma niso uresničevale v skladu z zapisanim. Javna raba slovenskega jezika na Hrvaškem ni bila niti zagotovljena niti zaželenena, učenje slovenskega jezika v izobraževalnem sistemu je bilo izjema.² Slovenščina se je v omejenem obsegu govorila v krogu družine in v kulturnih društvih. To je bila delno tudi posledica razširjanja ideje o skupni jugoslovanski pripadnosti ter konceptu bratstva in enotnosti. V obdobju skupne države Jugoslavije je mnogo potomcev Slovencev na Hrvaškem izgubilo povezavo s slovenstvom in slovenskim jezikom (Lokar 2014: 228).

Z razpadom Jugoslavije in nastankom novih držav se je pod vplivom novih družbenopolitičnih okoliščin začel spreminjati odnos slovenske skupnosti do slovenskega jezika in etnične identitete. Slovenska skupnost še zlasti po letu 2000 v večji meri uresničuje obstoječe možnosti na področju družbene (kulturne) in politične participacije. Spodbuden je trend, ki se kaže v angažiranju slovenske skupnosti pri organiziranju različnih oblik učenja slovenskega jezika. V zadnjih letih so se v nekaterih županijah na Hrvaškem izboljšale možnosti za učenje slovenskega jezika tudi v javnem šolskem sistemu. To velja na primer za Varaždinsko županijo, kjer učenje slovenščine na osnovnih šolah poteka kot obšolska dejavnost, v srednjih šolah pa kot fakultativni ali izbirni predmet (po modelu C). Vprašanje je, ali se bo učenje slovenščine v šoli med pripadniki slovenske skupnosti odrazilo v revitalizaciji slovenskega jezika. Pri tem revitalizacijo razumem kot nabor praks ali ukrepov, s pomočjo katerih bo slovenski jezik pridobil nove domene rabe jezika, s tem pa se bo povečala njegova institucionalna moč (Paulston 1994). Seveda pri revitalizaciji jezika ne gre samo za jezik, temveč tudi za identiteto in (vsakodnevne) izkušnje govorcev oziroma skupnosti (Hornberger 2008: 2). Nekateri strokovnjaki (Edwards 1985: 75; Fishman 1990: 23; Hornberger 2008) opozarjajo, da šola sama ne more »rešiti« manjšinskega jezika, lahko pa njegovo vključevanje v izobraževalni proces pomembno vpliva na izboljšanje njegovega statusa v družbi, večjo samozavest manjšine (Kaufmann 2006: 2437), povečanje števila govorcev manjšinskega jezika in medgeneracijski prenos jezika. Vsekakor je učenje jezika v šoli v primerjavi z rabo jezika v družini tisto področje, ki ga lahko snovalci politik skupaj z manjšinsko skupnostjo z različnimi ukrepi laže usmerjajo in nadzirajo.

V prispevku predstavljam način izvajanja učenja slovenščine na različnih ravneh (osnovna in srednja šola) v Varaždinski županiji, strukturo učencev, motive za učenje,

1 Več o tem glej Medvešek 2017: 150–151.

2 Leta 1947 je bil v osnovni šoli v Labinu oblikovan oddelek s slovenskim učnim jezikom; deloval je eno šolsko leto. V osnovni šoli na Reki pa je oddelek s slovenskim učnim jezikom deloval tri leta, in sicer od leta 1950 do leta 1953 (Riman 2013: 372).

odnos učencev in staršev do učenja slovenščine ter postavljam vprašanje, ali učenje slovenskega jezika v izobraževalnem sistemu prispeva k revitalizaciji jezika in ohranjanju slovenske skupnosti.

KAKO ZAUSTAVITI ZMANJŠEVANJE ŠTEVILA GOVORCEV SLOVENSKEGA JEZIKA V VARAŽDINSKI ŽUPANIJI?

Popisni podatki hrvaškega zavoda za statistiko kažejo, da se število Slovencev (po kategorijah narodna pripadnost in materni jezik) na Hrvaškem od leta 1953 zmanjšuje (Medvešek, Riman 2017: 188). Število v popisih opredeljenih Slovencev se, čeprav v nekoliko manjši meri, zmanjšuje tudi v obmejni Varaždinski županiji.

Tabela 1: Število prebivalcev Varaždinske županije, ki so se ob popisih prebivalstva opredelili za slovensko narodno pripadnost ali slovenski materni jezik

Popisi prebivalstva	2001		2011	
	število	delež prebivalstva županije	število	delež prebivalstva županije
slovenska narodna pripadnost	562	0,3	496	0,28
slovenščina kot materni jezik	583	0,3	505	0,29

Vir: Državni zavod za statistiko Republike Hrvaške 2001, 2011

K nekoliko počasnejšemu zmanjševanju števila prebivalcev, ki se ob popisu opredeljujejo kot Slovenci oziroma za materni jezik navajajo slovenščino, verjetno pripomore obmejni položaj Varaždinske županije, saj se je med prebivalci teh območij – kljub oblikovanju državne meje – ohranila večina čezmejnih interakcij, kot so: etnično mešani zakoni, vzdrževanje sorodstvenih vezi, zaposlovanje, izobraževanje, potrošniške aktivnosti (Knežević Hočevar 2007).

Slovenci se iz različnih razlogov kontinuirano priseljujejo na Hrvaško, zdi pa se, da se že druga in vse naslednje generacije v velikem številu ne opredeljujejo več za Slovence in imajo šibko znanje (ali pa so brez znanja) slovenskega jezika. Tako nekateri strokovnjaki govorijo o visoki stopnji asimilacije slovenske skupnosti na Hrvaškem (Josipović 2014: 72; Lokar 2014: 228).

Edwards (2006: 104) meni, da je zmanjševanje števila govorcev manjšinskega jezika posledica stika med skupinama z neenako politično in ekonomsko močjo. Narodne manjšine imajo v primerjavi z večinsko populacijo manjšo politično in ekonomsko moč, kar velja tudi za slovensko skupnost na Hrvaškem. Dejavnike, ki lahko prispevajo k zaustavitvi upadanja števila govorcev manjšinskega jezika, navede Crystal (2000: 130–143): višji status manjšinskega jezika v družbi, večja ekonomska moč manjšinske skupnosti, večja legitimna moč manjšinske skupnosti v očeh

večinske skupnosti, večje število domen, kjer se lahko uporablja manjšinski jezik, zadostno število pripadnikov jezikovne skupnosti, močna prisotnost v izobraževalnem sistemu, močna literarna dejavnost v manjšinskem jeziku, izkoriščanje informacijsko-komunikacijske tehnologije, močno razvit občutek etnične identitete ter formalnopravna zaščita in priznanje s strani večinske skupnosti. Našteti dejavniki so kompleksni in pokrivajo večino področij družbenega življenja. Slovenska skupnost na Hrvaškem je pri uresničevanju nekaterih omenjenih dejavnikov uspešnejša, pri uresničevanju drugih pa bistveno manj.

Prav zato, ker na ohranjanje manjšinskega jezika vpliva več dejavnikov, ki jih je pogosto težko uresničiti, je Edwards (2006) manj optimističen glede možnosti, ki jih imajo narodne manjšine v povezavi z revitalizacijo manjšinskega jezika. Meni, da je revitalizacija jezika manjšinske skupnosti teoretično možna, vendar so za to potrebne »revolucionarne« spremembe, ki niso omejene samo na sprejemanje ukrepov v zvezi z jezikom. Predvsem poudarja pomen subjektivnih dejavnikov, kot sta želja in volja manjšinske skupnosti, da ohrani svoj jezik. Uresničevanje ukrepov od zunaj, brez izrazite podpore manjšinske skupnosti, ne prinaša želenih rezultatov. Edwards (prav tam) se sprašuje, ali ima manjšinska skupnost, ki je praviloma v podrejenem položaju, dovolj moči, da uresniči željo po ohranjanju jezika. Prav tako meni, da za vzdrževanje jezikovne kontinuitete manjšinske skupnosti vse domene rabe jezika niso enako pomembne. Domene, ki so povezane z najpomembnejšimi vidiki posameznikovega življenja, kot so družina, šola in delovno mesto, imajo gotovo večjo težo pri ohranjanju jezika kot domene, ki se jih posameznik udeležuje občasno ali prostovoljno (na primer delovanje v kulturnem društvu). Jezik, ki se uporablja v omenjenih treh domenah, je za pripadnika manjšine ključnega pomena (prav tam: 103). Izvedene raziskave (Medvešek, Novak Lukanović 2017; Medvešek 2017) kažejo na to, da med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem v omenjenih treh domenah prevladuje raba hrvaškega jezika. Določene spremembe se odvijajo le na področju učenja slovenščine v šoli, pa še to v zelo omejenem obsegu. Na kakšen način je slovenski jezik vključen v izobraževalni sistem v Varaždinski županiji, predstavljam v naslednjih poglavjih.

PRAVNI OKVIR UREJANJA POLOŽAJA SLOVENSKEGA JEZIKA NA HRVAŠKEM

Varstvo pravic narodne manjšine je v prvi vrsti odgovornost države, v kateri manjšina živi, v podporo pri ohranjanju manjšinskih jezikovnih in kulturnih značilnosti pa je lahko tudi izvorna država s svojo zakonodajo in z ukrepi ter bilateralnimi dogovori. Položaj Slovencev na Hrvaškem je opredeljen v Ustavi Republike Hrvaške (1990), Ustavnem zakonu o pravicah narodnih manjšin (2002) in drugih področnih zakonih.

Za ohranjanje in razvoj slovenskega jezika na Hrvaškem je pomemben 11. člen Ustavnega zakona o pravicah narodnih manjšin, ki določa, da se »vzgoja in izobraževanje pripadnikov narodnih manjšin izvajata v predšolskih ustanovah, osnovnih

in srednjih šolah v svojem jeziku in pisavi«. Omeniti velja še 15. člen, v katerem je zapisano, da imajo »pripadniki manjšin možnost ustanovitve kulturnih društev, knjižnične, arhivske in znanstvene aktivnosti z namenom ohranjanja, razvoja in izkazovanja svoje kulturne identitete«, in 18. člen, ki govori o pravici narodne manjšine do lastnih medijev (tisk, radio in televizija) ter o vključevanju za manjšino (in tudi večino) relevantnih vsebin (tudi v manjšinskem jeziku) v nacionalne, regionalne in lokalne medije (Ustavni zakon o pravicah narodnih manjšin 2002).

Možnosti, ki jih imajo narodne manjšine na Hrvaškem glede učenja in rabe manjšinskih jezikov v vzgojno-izobraževalnem sistemu, so opredeljene še v Zakonu o rabi jezika in pisave narodnih manjšin (2000), Zakonu o vzgoji in izobraževanju v jeziku in pisavi narodnih manjšin (2000), Zakonu o predšolski vzgoji in izobraževanju (1997), Zakonu o vzgoji in izobraževanju v osnovni in srednji šoli (2008) ter Zakonu o učbenikih v osnovni in srednji šoli (2010).

Hrvaška zakonodaja narodnim manjšinam pravico do izobraževanja v njihovem jeziku omogoča po celotni vertikali. Ministrstvo za znanost, izobraževanje in šport Republike Hrvaške je za raven osnovne in srednje šole za narodne manjšine razvilo tri modele in posebne oblike izobraževanja:³ 1) model A – učni jezik v šoli je jezik narodne manjšine, kar pomeni, da pouk poteka v jeziku in pisavi narodnih manjšin, obvezno pa je učenje hrvaškega jezika; 2) model B – dvojezično izobraževanje, kar pomeni, da pouk poteka v hrvaškem jeziku in v jeziku narodne manjšine; 3) model C – jezik manjšine se poučuje kot ocenjevan izbirni predmet (manjšinskega jezika se učenci učijo 2–5 šolskih ur tedensko, kar vključuje tudi spoznavanje manjšinske književnosti, geografije, zgodovine, glasbe in likovne umetnosti), učni jezik učencev v šoli pa je hrvaščina.

Narodne manjšine lahko same izberejo model izobraževanja, ki mora biti v skladu z izkazanim interesom oziroma ustrezno udeležbo pri izvajanju programa. Obstaja možnost, da na posamezni šoli organizirani pouk, ki je namenjen manjšinskim predmetom, obiskujejo tudi učenci drugih šol, kar pa je v praksi zaradi organizacijske in časovne komponente zelo težko uresničljivo. V trenutnih okoliščinah lahko slovenska skupnost zaradi razpršene poselitve in relativno majhnega števila kandidatov učenje slovenskega jezika organizira zgolj po modelu C. Formalnopravno dobro zasnovano varstvo narodnih manjšin na Hrvaškem se v praksi spopada s težavami pri uresničevanju posameznih pravic. Uresničevanje pravice do učenja manjšinskega jezika v šolskem sistemu pogosto ni enostavno, saj mora hkrati obstajati močan interes manjšinske skupnosti, vodstva šole, lokalne skupnosti in političnih akterjev. Ker manjšinske pravice s strani vlade oziroma politike niso predstavljene kot nujne in pravične, se jih mnogokrat interpretira kot privilegije manjšinske skupnosti, zaradi česar tudi ne dobijo ustrezne podpore pri vodstvu šole, v lokalni skupnosti ali med političnimi akterji.

3 To so: poletna ali zimska šola, pouk na daljavo (dopisni pouk) in posebni programi za vključevanje romskih učencev v vzgojno-izobraževalni sistem.

URESNIČEVANJE UČENJA SLOVENSKEGA JEZIKA V VARAŽDINSKI ŽUPANIJ

Na Hrvaškem so jezikovni tečaji, ki jih samostojno ali kot dopolnilni pouk izvajajo slovenska kulturna društva, še vedno najbolj razširjena oblika učenja slovenskega jezika. To ne velja za Varaždinsko županijo, v kateri Slovensko kulturno društvo Nagelj in Hrvaško-slovensko društvo prijateljstva Varaždin nimata tradicije izvajanja tečajev. V Varaždinski županiji učenje slovenščine na nekaterih osnovnih in srednjih šolah poteka kot fakultativni predmet, izbirni predmet (po modelu C) ali pa kot občolska dejavnost. V okviru predšolske vzgoje učenje slovenščine ni omogočeno.

Na ravni osnovne šole se v Varaždinski županiji učenje slovenščine⁴ od šolskega leta 2012/2013 izvaja kot občolska dejavnost, ki jo v veliki meri financira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije (v nadaljevanju: MIZŠ).⁵ Slovenski jezik v osmih osnovnih šolah Varaždinske županije poučujejo učiteljice, ki prihajajo iz Slovenije. Pouk poteka po učnem načrtu, ki so ga pripravile učiteljice, obsega šestdeset ur letno in se izvaja kot občolska dejavnost, kar pomeni, da ni del rednih šolskih dejavnosti, učenci pa niso ocenjeni. V prvem šolskem letu, 2012/2013, je pouk slovenščine obiskovalo 239 učencev, v šolskem letu 2017/2018 pa je bilo k pouku vpisanih le še 95 učencev. V šestih letih izvajanja učenja slovenskega jezika na osnovnih šolah je prišlo do precejšnjega padca števila vpisanih otrok. Po mnenju ene od učiteljic učenje slovenščine nekatere šole niti ne spodbujajo niti ga ustrezno ne promovirajo, zaradi česar se v zadnjem obdobju k pouku ne vpisujejo novi učenci (INV 2018).

Na ravni srednje šole se v Varaždinski županiji učenje slovenščine izvaja po modelu C ali kot fakultativni predmet. Druga gimnazija Varaždin je postala prva srednja šola na Hrvaškem, v kateri je slovenščina del rednega učnega programa. V prvem letu učenja slovenskega jezika (šolsko leto 2011/2012) je pouk obiskovalo 64 dijakov (MZOS 2012), v šolskem letu 2016/2017 pa 52 dijakov. Slovenščino se kot plačljiv fakultativni predmet, ki je organiziran, če je zanj dovolj interesa, dijaki lahko učijo tudi na Prvi gimnaziji Varaždin.

---

4 Učenci pri tej občolski dejavnosti poleg slovenskega jezika spoznavajo tudi slovensko kulturo ter naravne in kulturne značilnosti Slovenije.

5 Delo učiteljic financira MIZŠ Republike Slovenije, pouk pa se izvaja v prostorih hrvaških osnovnih šol.

METODOLOŠKA IZHODIŠČA

Pri ugotavljanju pomena učenja slovenščine v šoli za slovensko skupnost v Varaždinski županiji se opiram na empirične podatke, zbrane v raziskavah: *Perspektive učenja slovenskega jezika v osnovnih šolah Varaždinske županije* (2013),⁶ *Promocija učenja slovenskega jezika v Varaždinski županiji* (2014),⁷ *Mladi v slovenskem zamejstvu: Družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi* (2013–2016)⁸ in *Priložnosti in možnosti za ohranjanje oziroma revitalizacijo slovenščine med slovensko skupnostjo v sosednjih državah*.⁹ Podatke smo v navedenih raziskavah zbirali s pomočjo kvantitativnih in kvalitativnih metod. Med učenci in dijaki, ki se v Varaždinski županiji učijo slovenski jezik, ter njihovimi starši smo izvedli anketiranje. Za namen anketiranja smo pripravili ločene vprašalnike za učence in dijake ter vprašalnike za starše. Leta 2013 smo izvedli anketo med 239 učenci (od prvega do osmega razreda) na dvanajstih osnovnih šolah Varaždinske županije. Vprašalnik je izpolnilo 183 učencev, kar je 76,6-odstotna realizacija ankete, in 145 staršev, kar je 60,6-odstotna realizacija ankete. Leta 2014 smo anketo izvedli še med dijaki Druge gimnazije Varaždin, ki se učijo slovenski jezik, in njihovimi starši. Med 45 dijaki, ki so obiskovali pouk slovenskega jezika, je vprašalnik izpolnilo 41 dijakov (91-odstotna realizacija ankete) in 39 staršev (87-odstotna realizacija ankete).

Učenci in dijaki so izpolnjevali vprašalnik v slovenskem jeziku, starši pa so imeli možnost izbire, ali bodo vprašalnik izpolnili v slovenščini ali hrvaščini. V primerjavi s starši osnovnošolcev, ki so vsi izpolnili vprašalnike samo v hrvaškem jeziku, so nekateri starši dijakov izpolnjevali vprašalnike tudi v slovenskem jeziku. Šest staršev (15 odstotkov) je izpolnilo vprašalnik v slovenščini in štirje starši (10 odstotkov) v obeh jezikih.

6 Projekt je sofinanciral Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

7 Projekt je sofinanciral Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

8 Temeljni raziskovalni projekt *Mladi v slovenskem zamejstvu: Družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi* (2013–2016), 6J7-5570, je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

9 Projekt *Priložnosti in možnosti za ohranjanje oziroma revitalizacijo slovenščine med slovensko manjšinsko skupnostjo v sosednjih državah* (CRP V6-1633) so financirali Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu ter MIZŠ.

Tabela 2: Struktura anketiranih učencev in dijakov ter njihovih staršev, ki so sodelovali v anketi v Varaždinski županiji (izraženo v odstotkih)

Osnovne šole, 2013				Druga gimnazija Varaždin, 2014			
starši (N = 145)		učenci (N = 183)		starši (N = 39)		dijaki (N = 41)	
spol				spol			
ženski	72,9	ženski	68,7	ženski	69,0	ženski	71,0
moški	27,1	moški	31,3	moški	31,0	moški	27,0
				brez odgovora	0	brez odgovora	2,0
starostna struktura				starostna struktura			
do 30 let	4,3	7–9 let	3,9	do 30 let	25,6	1. letnik	9,8
31–40 let	51,4	10–12 let	41,4	31–40 let	64,1	2. letnik	43,9
41–50 let	37,7	13–15 let	54,7	41–50 let	7,7	3. letnik	19,5
51–60 let	6,5			51–60 let	2,6	4. letnik	26,8
				nad 61 let	2,6		
narodna pripadnost				narodna pripadnost			
hrvaška	93,1	hrvaška	96,7	hrvaška	92,3	hrvaška	95
slovenska	2,8	hrvaška in slovenska	0,5	ruska	5,1	brez odgovora	5
drugo	2,1	slovenska	0,5	makedonska	2,6		
brez odgovora	2,1	brez odgovora	2,2				
materni jezik				materni jezik			
hrvaščina	91,7	hrvaščina	90,2	hrvaščina	94,9	hrvaščina	100
hrvaščina in slovenščina	3,4	hrvaščina in slovenščina	5,5	ruščina	5,1		
slovenščina	2,1	slovenščina	0,5				
hrvaščina in drugi jezik	1,4	hrvaščina in drugi jezik	3,7				
ruščina	0,7	ruščina	0				
domač, zagorski	0,7						

Podatki kažejo, da so se za učenje slovenskega jezika na osnovnih šolah odločili predvsem učenci višjih razredov, med katerimi so prevladovala dekleta. Velika večina učencev in staršev (več kot 90 odstotkov) je odgovorila, da je njihov prvi oziroma materni jezik hrvaščina. Le manjši delež učencev (10 oziroma 5,5 odstotka) in staršev (pet oziroma 3,4 odstotka) je za materni jezik navedel dva jezika: hrvaščino in slovenščino.

Anketa, izvedena med dijaki, je pokazala, da so se za učenje slovenščine odločili predvsem dijaki drugega in četrtega letnika, med katerimi so prav tako prevladovala dekleta. Med dijaki se nihče ni opredelil za pripadnika slovenske narodnosti in nihče

ni navedel, da je njegov materni jezik slovenščina. Samo en dijak Druge gimnazije Varaždin je pri vprašanju o narodni pripadnosti dopisal, da je Hrvat s slovenskimi koreninami. 92,3 odstotka staršev se je opredelilo za hrvaško narodnost, dva starša (5,1 odstotka) sta navedla rusko narodnost, en starš (2,6 odstotka) je navedel makedonsko narodnost. Pri vprašanju o maternem jeziku je 94,9 odstotka staršev navedlo hrvaščino, dva starša (5,1 odstotka) pa sta navedla ruščino.

Informacije, ki smo jih dobili s pomočjo anket, smo dopolnili z intervjuji, v obdobju od leta 2016 do leta 2017 izvedenimi s pripadniki slovenske skupnosti v Varaždinski županiji. Za izvedbo intervjujev smo pripravili polstrukturiran vprašalnik. Potencialne intervjuvance smo iskali s pomočjo metode snežna kepa, kar pa se je pokazalo za vse prej kot enostavno. Vzpostavili smo stike z različnimi posamezniki s slovenskimi predniki. Nekateri med njimi že v izhodišču niso želeli sodelovati pri raziskavi, drugi so si tik pred izvedbo intervjuja premislili in zavrnilo srečanje. Izvedli smo intervjuje s tremi pripadnicami slovenske skupnosti srednje generacije, ki so t. i. prva generacija, ter z eno mlajšo predstavnico druge generacije (takrat dijakinjo). Med njimi sta se dve intervjuvanki opredelili kot Slovenki, ena intervjuvanka je povedala, da je njena identiteta sestavljena (slovenska in hrvaška), ena anketiranka, pripadnica druge generacije, pa se je opredelila kot Hrvatica.

POMEN UČENJA SLOVENŠČINE V OKVIRU IZOBRAŽEVALNEGA SISTEMA ZA SLOVENSKO SKUPNOST

Izvajanje učenja slovenščine je rezultat sodelovanja slovenskih in hrvaških državnih organov in institucij, predvsem pa je rezultat prizadevanj posameznih pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem. Učenje slovenskega jezika kot obšolske dejavnosti na osnovnih šolah in učenje slovenščine po modelu C na srednji šoli sta bila v izhodišču organizirana za potrebe slovenske skupnosti. Ankete, izvedene med učenci, dijaki in njihovimi starši, so pokazale, da pouk slovenskega jezika obiskuje precejšnje, celo prevladujoče število mladih, ki se ne opredeljujejo kot pripadniki slovenske skupnosti oziroma nimajo slovenskega družinskega ozadja. O razlogih za majhno število otrok, ki imajo slovensko družinsko ozadje, v šolah se je spraševala intervjuvanka 3: »Ja, samo [...] ne vem [...] kako nas je malo, če imamo mladi normalno velike družine, pa še na novo se priseljujejo?« Majhno število mladih kažejo tudi popisni podatki iz leta 2011, ko je bilo za Slovence opredeljenih 36 prebivalcev Varaždinske županije, starih od 0 do 19 let.

Tabela 3: Starostna struktura prebivalcev, ki so se po narodni pripadnosti opredelili za Slovence

		Skupaj	0–9 let	10–19 let	20–29 let	30–39 let	40–49 let	50–59 let	60–69 let	70–79 let	80–89 let	90 let in več
Varaždinska županija	št.	496	14	22	16	56	100	103	96	50	36	3
	%	100	2,8	4,4	3,2	11,3	20,2	20,8	19,3	10,1	7,2	0,6

Vir: Popis prebivalstva 2011, Varaždinska županija

Osemintrideseet prebivalcev Varaždinske županije, starih od 0 do 19 let, je ob popisu navedlo, da je slovenščina njihov materni jezik (Državni zavod za statistiko Republike Hrvaške 2017a, 2017b).

Tabela 4: Starostna struktura prebivalcev, ki so kot materni jezik navedli slovenščino

		Skupaj	0–9 let	10–19 let	20–29 let	30–39 let	40–49 let	50–59 let	60–69 let	70–79 let	80–89 let	90 let in več
Varaždinska županija	št.	505	10	28	19	57	104	103	100	53	28	3
	%	100	2	5,5	3,8	11,3	20,6	20,4	19,8	10,5	5,5	0,6

Vir: Popis prebivalstva 2011, Varaždinska županija

Tako majhno število opredeljenih pripadnikov slovenske skupnosti se v vzgojno-izobraževalnih ustanovah Varaždinske županije hitro porazgubi. Seveda lahko predvidemo, da je posameznikov, ki imajo slovenske prednike, v Varaždinski županiji več, kot jih to navaja ob popisih prebivalstva. Vprašanje pa je, ali se neopredeljevanje za slovensko narodno pripadnost ob popisih odraža tudi v njihovem »vsakodnevnem« narodnem (ne)opredeljevanju. Ali to pomeni, da nimajo več vezi s slovenstvom in slovenskim jezikom ali gre za razlikovanje med javnim narodnim opredeljevanjem in zasebno narodno identifikacijo? »Nas je tukaj po zadnjem popisu v celi Varaždinski županiji 500 in nekaj, od tega jih je sigurno 400 in nekaj v penziji. Njihovi vnuki so pa tukaj Hrvati. Če so šli v Slovenijo, so pa Slovenci,« je povedala intervjuvanka 2.

O narodnem opredeljevanju ob različnih priložnostih pa je intervjuvanka 1 razmišljala takole:

Zakaj se ne opredeljujejo kot Slovenci? Evo, tu imate mene primer. Jaz se nisem. Ko so bile volitve, se nisem deklarirala kot pripadnica manjšine. Jaz teh problemov z identiteto nimam. Mene, če boste vprašali, kaj sem po identiteti, jaz sem po materi Hrvatica, po očetu Slovenka. Imam dvojno državljanstvo. [...]. Jaz osebno ne vidim smisla, da bi jaz tu rekla, da sem Slovenka. [...]. Ne vem, kaj bi dobila s tem, da bi na volitvah rekla: »Meni pa dajte tisti list za manjšine.« Ne vidim konkretno, v bistvu, zakaj. [...]. Bi pa težko rekla, kaj sem. Težko bi se opredelila, da sem ali eno ali drugo.

Posamezniki, ki izhajajo iz etnično mešanih zakonov, se pogosto ne opredeljujejo za eno ali drugo narodnost in svojo identiteto razumejo kot sestavljeno. Sestavljene identitete pa ne morejo izraziti ob popisih prebivalstva ali v drugih oblikah javnega opredeljevanja (rojstnih knjigah, volilnih imenikih itd.). V takih primerih pogosto prevlada pragmatična odločitev in s tem opredelitev za večinsko pripadnost. Podobna situacija je pri tistih, ki so se na Hrvaško preselili zaradi poroke in imajo otroke v etnično mešanem zakonu.

Jaz poznam samo en par v Varaždinski županiji, ki sta člana društva, da sta oba Slovenca. Večina nas je pravzaprav v mešanih zakonih. Mladih, ki imajo otroke v šoli, nas je zelo malo. [...]. Vsi ostali so tukaj že na pol, najmanj na pol, da so naših let, ampak kak se Slovenci prilagodimo, so se tudi oni. (Intervjuvanka 2)

Marsikomu med njimi se zdi logično, da se njegovi otroci opredeljujejo kot pripadniki večinske skupnosti, torej kot Hrvati. »In oni dve (otroka intervjuvanke, op. av.), saj sta tukaj doma, oče jima je Hrvat, ne morata bit ... če hočeta bit Slovenke, kar se mene tiče, sta lahko, ampak meni to kakšne logike nima,« je o narodnem opredeljevanju svojih otrok menila intervjuvanka 2.

Zdi se, da mladi ne razmišljajo pretirano o relacijah etnična ali narodna identiteta in državljanstvo. Intervjuvanka 4 je, ne glede na to, da se doma z mamo pogovarja tudi v slovenščini, na vprašanje, kako bi se opredelila po narodnosti, odgovorila: »Po narodnosti sem Hrvatica, ker nimam dvojnega državljanstva. Mama nima slovenskega državljanstva, čeprav je rojena v Sloveniji in je večino svojega življenja bila tam, ampak je bila še Jugoslavija in dedek si je vzel hrvaško državljanstvo.«

Pokazalo se je, da imajo ljudje različne strategije vključevanja v družbo priselitve. Nekateri so še vedno previdni, kadar se je treba opredeljevati v javnih evidencah.

Tu je bila težava. Ko so se morali ljudje ob popisu izjasniti, si marsikdo ni upal napisati, da je Slovenec. Ko smo imeli svojo evidenco (evidenco kulturnega društva, op. av.), so se pa. Zdaj pa jim rečeš, saj vi to lahko spremenite. [...]. Nihče ne upa tega narediti. [...]. Izgubili smo ogromno ljudi. [...]. Številka je bila manjša, kot dejansko je. (Intervjuvanka 3)

Drugi javno izkazujejo svojo narodno pripadnost. Kot je še povedala intervjuvanka 3:

Mene vsi v našem kraju poznajo kot Slovenko, na takšen ali drugačen način. [...]. Najprej me niso razumeli ... Potem sem ugotovila, da nič ne razumejo, sem tu pa tam spregovorila kakšno besedo hrvaško. Najprej nisem želela govoriti hrvaško. Zdaj pa s tistimi, ko vidim, da res nič ne razumejo, govorim hrvaško, z ostalimi pa v slovenščini.

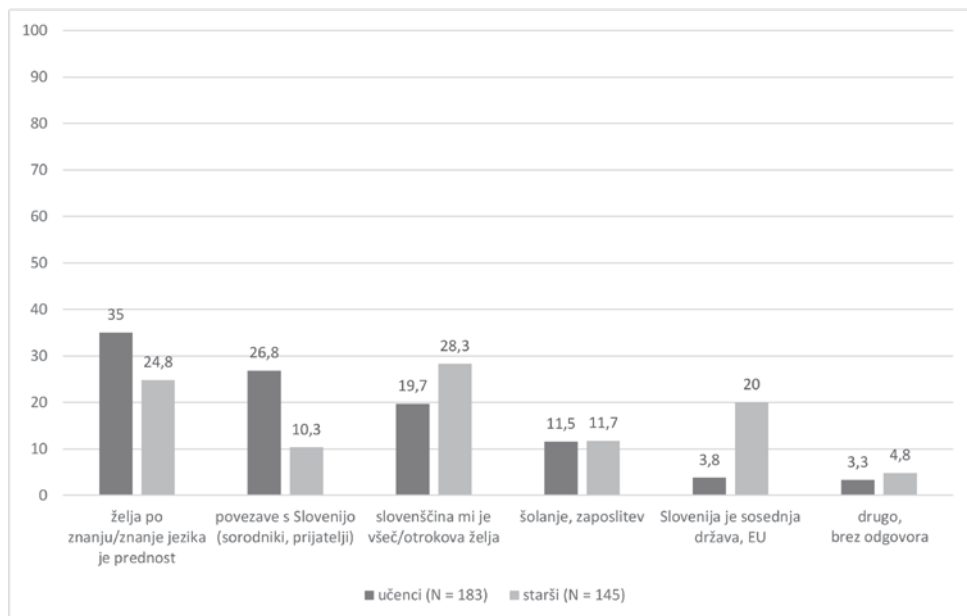
Slovenci, ki se preselijo na Hrvaško, najprej poskrbijo za svojo eksistenco in dobro počutje. To pogosto pomeni, da se okolju prilagodijo. O rabi slovenskega jezika,

vključevanju v hrvaško družbo in druženju z drugimi Slovenci je intervjuvanka 2 povedala naslednje:

Recimo v Šibeniku, takrat ko smo imeli vseslovensko srečanje – ena gospa iz Šibenika je rekla, da se oni vsak teden dobijo in skupaj štrikajo samo zato, da se slovensko pogovarjajo. Mi tukaj te potrebe nimamo, ker pravzaprav imaš s kom govoriti slovensko. Mi vsi hodimo v šoping v Ormož, tako da ni kakšne potrebe. Oni dol pa verjetno jo že imajo in se bolj skupaj držijo. Tukaj ni tako, da so ostali ljudje tok drugačni, da bi se z nekom družila samo zato, ker je Slovec, a ne? Ti mogoče ravno tako ne paše. Tam, kjer jih je malo in so ljudje v okolju različni, ali pa če te okolica ne sprejema ... Če te okolica sprejema, si ti del okolice, če te pa ne sprejema, potem pa iščeš nekaj, kamor se lahko vklopiš; pol se ponavadi vklopiš med ljudi, ki so iste nacionalnosti kot ti. Tukaj v Varaždinu to res ni potrebe. Jaz nikoli nisem doživela nič slabega zato, ker sem Slovenka. Pa se mi še danes sliši in se mi bo celo življenje slišalo, ker imam gorenjski naglas, ki nikoli ne bo šel stran.

O razlogih oziroma motivih za učenje slovenskega jezika smo v anketi spraševali učence, dijake in njihove starše.

Graf 1: Odgovori učencev osnovnih šol in njihovih staršev na vprašanje, zakaj so se odločili za učenje slovenščine, 2013 (izraženo v odstotkih)

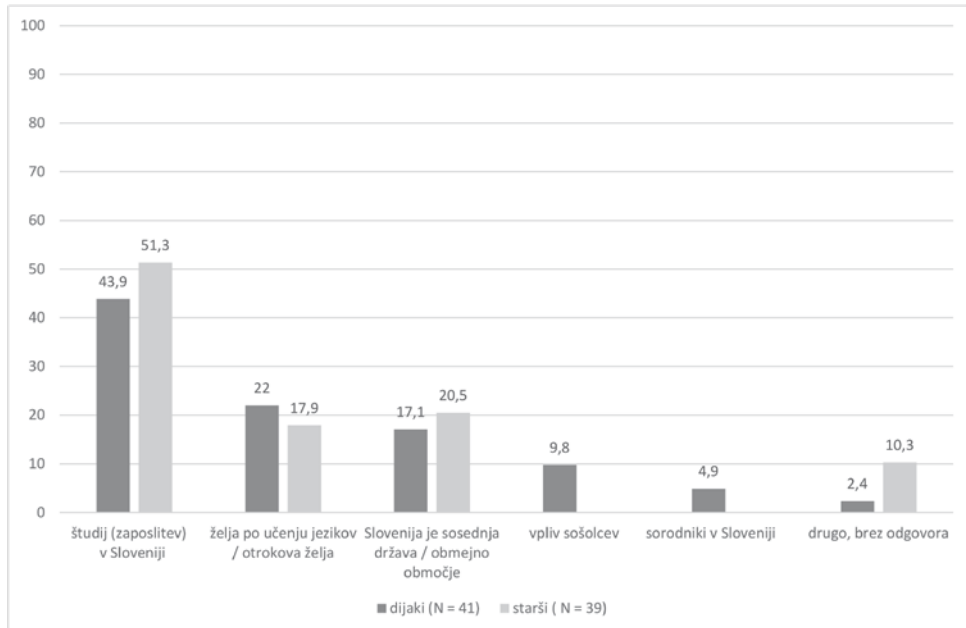

Motivi učencev za učenje slovenskega jezika so različni. Učenci so se v najvišjem deležu za učenje slovenskega jezika odločili zato, ker je po njihovem mnenju znanje različnih jezikov pomembno in potrebno. Med pomembnimi dejavniki za učenje

slovenskega jezika je bilo poudarjeno tudi to, da imajo v Sloveniji sorodnike in prijatelje, da so se v Sloveniji šolali njihovi starši in da jim bo znanje slovenščine prišlo prav pri potovanjih v Slovenijo. Starši učencev so poudarili pomen znanja slovenskega jezika zaradi možnosti nadaljnega izobraževanja njihovih otrok v Sloveniji ali potencialne zaposlitve v Sloveniji. Skoraj tretjina staršev pa je poudarila, da je otrok sam izrazil željo in interes po učenju slovenščine.

Anketirani dijaki in njihovi starši so učenje slovenščine v še večjih deležih utemeljevali s pragmatičnimi razlogi, ki kažejo na to, da je slovenščina percipirana kot perspektivna izbira za nadaljnje izobraževanje ali zaposlitev v Sloveniji. Ti razlogi so bili pri dijakih, ki so že bliže odločitvi o nadaljnjem izobraževanju ali zaposlitvi, zlasti pa pri njihovih starših, še nekoliko izrazitejši kot pri osnovnošolcih. Na Hrvaškem je študij v Sloveniji priljubljen, saj naj bi diploma, pridobljena v tujini, imela na trgu dela večjo vrednost. Študij v Sloveniji ima še druge prednosti: lažji vpis na nekatere študijske smeri, na katere se na Hrvaškem zaradi velike konkurence ne bi mogli vpisati, možnost pridobitve štipendije za pripadnike avtohtone slovenske narodne skupnosti v sosednjih državah in potomce slovenskih izseljencev ter s tem povezana možnost subvencioniranega bivanja v študentskih domovih.

Graf 2: Odgovori dijakov Druge gimnazije Varaždin in njihovih staršev na vprašanje, zakaj so se odločili za učenje slovenščine, 2014 (izraženo v odstotkih)

Kaj menijo o učenju slovenščine v šoli, smo povprašali tudi intervjuvanke. Pokazalo se je, da so dobro informirane o možnostih učenja slovenskega jezika v šoli. Imajo pa različne poglede in mnenja o tem, ali se bodo njihovi otroci učili slovenščino v

šoli oziroma zakaj se njihovi otroci ne učijo slovenščine v šoli. Intervjuvanka 2, katere otroka nista vključena k pouku slovenščine, je povedala:

Jaz sem svoje otroke naučila slovensko, čeprav doma govorimo hrvaško od začetka, ker sem morala tudi jaz vadit, ko sem prišla. Ampak po televiziji, knjige, risanke ... bratrance in sestrične, vsako leto na počitnicah gor (v Sloveniji, op. a.). Naslednje leto bosta šli v šolo slovenskega jezika na Filozofsko fakulteto v Ljubljani [...]. Meni je bilo važno, da znata slovensko. Se mi zdi, da ... samo kakšna vrata jim lahko odpreš s tem, če znata jezik. Pa tudi malo bi me bilo sram, da se s svojo staro mamo pogovarjata hrvaško. [...]. Glede na to, da starejša že par let govori, da bo šla študirat v Ljubljano, je to treba narediti (tečaj slovenskega jezika v Sloveniji, op. a.). Vsak jezik jima dobro pride. Ni to zdaj iz nekih ... čist tok, da znata. Zakaj ne bi, če imata možnost?

Poleg tega se je intervjuvanki 2 zdelo učenje slovenščine ob vseh drugih šolskih in občolskih aktivnostih, ki jih imajo njuni otroci: »Še ena stvar zraven.« Pripomnila je tudi: »[...] je tudi vprašanje, kakšna kvaliteta je, če en Hrvat, ki se je učil slovensko na fakulteti, predava (slovenščino, op. a.), verjetno moji znata boljše kot on.« Intervjuvanka 1, katere otrok še ni šoloobvezen, je o slovenščini v šoli menila:

Jaz nisem bila na nobeni uri slovenskega jezika. Sem pa videla, da otroci na prireditvah v osnovni šoli tak veselo berejo, pojejo, recitirajo, tako se mi zdi, da jim je fajn. [...]. Mislim, da so otroci zadovoljni. Kako je to na Drugi gimnaziji, je že malo bolj resna stvar. [...]. Ne vem, koliko je tistim, ki so se učili slovenščino in so šli študirat v Slovenijo, koliko jim je to pomagalo.

Intervjuvanka 4, ki se je učila slovenščino v srednji šoli in izhaja iz etnično mešanega zakona, v katerem se je mama z njo pogovarjala slovensko in ima namen izobraževanje nadaljevati v Sloveniji, je povedala: »Ne, v osnovni šoli nismo imeli slovenščine. To gimnazijo pa sem izbrala zaradi slovenščine. To je edina šola v Varaždinu, ki ima slovenščino.« Dodala je še: »Mislim, da (slovenščina, op. a.) ni toliko popularna. V moji generaciji nas je samo pet, od teh petih samo trije pridemo na pouk slovenščine. Ostali pa enkrat ali dvakrat na leto. Samo kadar je obvezno, ko so izpiti kakšni. Mislim, da se premalo dijakov odloči za učenje slovenskega jezika.«

O učenju slovenščine v Varaždinski županiji, ki poteka šele nekaj let, imajo starši mešane občutke. Intervjuvanka 3 je predstavila, kako ona vidi percepcije staršev o učenju slovenskega jezika v šoli:

Če bi ponudila učenje francoščine, bi verjetno starši rekli: »Ja, dajmo, super!« Za slovenščino bodo pa rekli: »Kaj naj s tem?« Srednješolce najlažje dobiš, ker že začnejo razmišljati o študiju in staršem že »klik« naredi. Na ravni osnovne šole je še bolj sentimentalno ... Saj doma tudi malo razumejo, saj gredo kdaj na počitnice, pa k

babici in dedku ... Naj zna, nič mu ne bo škodilo. Ne, koristilo mu bo, samo škodilo mu ne bo. V vrtcu pa: »Ah, kaj bi, saj so še majhni.«

Glede tega, ali bodo njeni otroci obiskovali pouk slovenščine v šoli, je intervjuvanka 3, ki se doma z otroki pogovarja v slovenščini, povedala:

Ne vem. Bo imel na izbiro. Sam se bo odločil. [...]. Verjetno bo šel pogledat, če bo imel čas, če ne bo drugih stvari. Pa če mu bo verjetno učiteljica simpatična. [...]. On rešuje revijo *Duhec* križanke doma. Dvomim, da bo to njemu dovoljšni izziv, razen če bi mu bila to motivacija, da se pred drugimi pokaže. [...]. On govori isto slovenščino kot jaz. Njemu se skoraj ne sliši, da prihaja s Hrvaške. Tu in tam kakšno besedo kombinira. Ampak to je čisto simpatično.

S podobnimi pomisleki glede kakovosti oziroma ustrezno visoke ravni učenja manjšinskega jezika v skupinah, ki so sestavljene iz pripadnikov večine in manjšine, se soočajo tudi v dvojezičnih šolah v Italiji (Bogatec 2015) in Avstriji (Kern 2009).

Zanimalo nas je tudi, ali je izvajanje učenja slovenščine na osnovnih šolah kot obšolske dejavnosti primerno, ali bi bilo bolje uveljaviti učenje slovenščine po modelu C, kar pomeni, da je slovenščina del javno veljavnega šolskega sistema in s tem ocenjevan predmet. O tem je intervjuvanka 3 razmišljala takole:

Če bi bilo to za oceno, ne vem, kaj bi starši naredili. Dejansko ne vem. Pri večini je to še sentimentalno. Nič ti ne bo škodilo. Kolikor boš odnesel, bo dobro. Itak ni za oceno ... Pojdi, pa se boš kaj naučil. Če je pa za oceno, pa bodo rekli: »Vidiš, Slovenca, pa ne zna slovensko!« Kaj pa, če mu bo to nižalo ocene, potem pa mu bo moja slovenščina zmanjšala možnosti za vse ostalo na Hrvaškem. To si Slovenci najmanj želijo za svojega otroka, sploh če oni niso tako suvereni, da bi z njim govorili slovensko.

Vključevanje slovenskega jezika v izobraževalni sistem, bodisi kot obšolske dejavnosti ali kot izbirnega predmeta, je izjemno pomembno. Tudi vključevanje pripadnikov večinskega naroda k pouku manjšinskega jezika ima, dolgoročno gledano, pozitivne učinke, ki se kažejo kot povečevanje števila govorcev slovenščine na Hrvaškem in zviševanje statusa slovenskega jezika v lokalnem okolju. Hkrati pa je treba imeti v mislih ugotovitve jezikoslovcev o omejenih učinkih učenja manjšinskega jezika, organiziranega kot obšolske dejavnosti ali izbirnega predmeta v obsegu nekaj ur tedensko, na revitalizaciji manjšinskega jezika (Kaufmann 2006: 2437–2438).

ZAKLJUČNA RAZMIŠLJANJA

V desetletjih skupne države Jugoslavije se je na Hrvaškem slovenščina govorila večinoma v krogu družine in v kulturnih društvih. Zaradi lažjega vključevanja

v družbo, številnih etnično mešanih zakonov in razširjanja ideje o skupni jugoslovanski pripadnosti se je tudi na ravni družine pogosto – predvsem v komunikaciji z otroki – opuščala raba slovenskega jezika. V takšnem družbenem kontekstu so se oblikovale generacije mladih, ki se slovenskega jezika niso naučili v družini, niti se ga niso imeli priložnost naučiti v šoli, zato so ga v velikem številu prenehali uporabljati v vsakdanjem življenju. Posledično znanja slovenščine niti niso mogli prenesti na svoje potomce, s tem pa je bil prekinjen medgeneracijski prenos jezika in kulturnih tradicij. Z razpadom Jugoslavije in nastankom novih držav je Hrvaška oblikovala solidno pravno zaščito manjšin. Odnos slovenske skupnosti do slovenskega jezika se je v določenih segmentih začel spreminjati. Opazno je aktivnejše angažiranje slovenske manjšine na področju učenja in ohranjanje slovenskega jezika. V zadnjih nekaj letih so se tudi ob pomoči Slovenije na Hrvaškem (še zlasti v Varaždinski županiji) razvile različne oblike učenja slovenskega jezika v okviru izobraževalnega sistema. S tem je šola dobila potencial, da poleg družine postane pomemben dejavnik, ki omogoča pridobivanje znanja manjšinskega jezika, hkrati pa slovenska skupnost pridobiva novo komunikacijsko domeno.

Izsledki do sedaj izvedenih raziskav v Varaždinski županiji so pokazali, da se mladi, ki se učijo slovenski jezik v šoli, večinoma opredeljujejo kot Hrvati, poleg tega je na podlagi njihovih odgovorov (raba jezika v družini, motivi za učenje slovenščine itd.) mogoče predvidevati, da ima le manjši del učencev oziroma dijakov tudi slovenske prednike. Vstopno znanje slovenskega jezika učencev je šibko in se slovenščino učijo kot tuji jezik. Bolj kot potreba po ohranjanju etnične pripadnosti so v ospredju pragmatični razlogi za učenje jezika, saj sta se kot glavna motiva za učenje pokazala nadaljevanje izobraževanja ali iskanje zaposlitve v Sloveniji. V povezavi s tem velja omeniti, da je na Hrvaškem sicer opazno močno angažiranje posameznih pripadnikov slovenske skupnosti, ni pa zaznati širše etnične mobilizacije med slovensko skupnostjo.

Vključevanje mladih, ne glede na narodno pripadnost, k pouku slovenskega jezika je pomemben del revitalizacije jezika, saj se s tem po eni strani povečuje število govorcev slovenskega jezika, po drugi strani pa to prispeva k izboljševanju statusa manjšinskega jezika v večinski družbi. Poleg možnosti pridobivanja znanja jezika med pripadniki slovenske skupnosti je pomembno tudi število komunikacijskih domen, kjer se jezik lahko uporablja. Zunaj družine se na Hrvaškem slovenski jezik pravzaprav še vedno lahko uporablja samo v kulturnem društvu. Zaradi bližine meje je Slovenija za prebivalce Varaždinske županije pomembna domena rabe slovenskega jezika. Slovenščino uporabljajo ob obiskih sorodnikov, prijateljev, pri nakupovanju, na delovnem mestu, v cerkvi itd. Prav tako v veliki meri spremljajo slovenske medije, zlasti televizijske programe. Vse to pa so le občasne priložnosti, ki učenja in rabe slovenščine ne omogočajo v zadostni meri. Z vidika potrebe po »novi« komunikacijski domeni šola lahko postane prostor, kjer se vsaj pri pouku ali z učiteljem komunicira v slovenščini. Čeprav se v praksi poučevanje manjšinskega jezika v šoli spopada s precejšnjimi ovirami in tudi samo po sebi še ni zadosten dejavnik za revitalizacijo

manjšinskega jezika, pa je vključevanje učenja slovenščine v vzgojno-izobraževalni sistem zagotovo pomemben mejnik v procesu revitalizacije slovenskega jezika.

VIRI IN LITERATURA

- Bogatec, Norina (2015). Šolanje v slovenskem jeziku v Italiji. *Razprave in gradivo* 74, 5–21.
- Crystal, David (2000). *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Državni zavod za statistiko Republike Hrvaške (2001). *Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, popis, 2001*, http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/Popis/H01_02_02/H01_02_02.html (14. 1. 2018).
- Državni zavod za statistiko Republike Hrvaške (2011). *Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, popis 2011*, http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_04/h01_01_04_RH.html. (17. 6. 2016).
- Državni zavod za statistiko Republike Hrvaške (2017a). *Stanovništvo prema materinskom jeziku i starosti, po županijama, popis 2011*, osebna dokumentacija.
- Državni zavod za statistiko Republike Hrvaške (2017b). *Stanovništvo prema narodnosti i starosti, po županijama, popis 2011*, osebna dokumentacija.
- Edwards, John (2006). Language Revitalization and its Discontents: An Essay and Review of Saving Languages: An Introduction to Language Revitalization. *Saving Languages: An Introduction to Language Revitalization* (ur. Lenore A. Grenoble, Lindsay J. Whaley). Cambridge: Cambridge University Press, 101–120.
- Fishman, George (1990). What is Reversing Language Shift (RLS) and how Can it Succeed? *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Hornberger Nancy H. (ur.) (2008). *Can Schools Save Indigenous Languages? Policy and Practice on Four Continents*. New York: Palgrave Macmillan.
- INV (2018). Srečanje učiteljic in učiteljev slovenskega jezika na Hrvaškem, 16. 3.–17. 3. 2018, Reka, Inštitut za narodnostna vprašanja, MIZŠ in Zavod Republike Slovenije za šolstvo, interna dokumentacija.
- Josipovič, Damir (2014). Slovenci na Balkanu skozi moderne popise prebivalstva 1880–2012. *Priseljevanje in društveno delovanje Slovencev v drugih delih jugoslovanskega prostora: Zgodovinski oris in sedanjost* (ur. Janja Žitnik Serafin). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 67–89.
- Kaufmann, Göz (2006). Language Maintenance and Reversing Language Shift / Spracherhalt und Umkehr von Sprachwechsel. *Sociolinguistics / Soziolinguistik, An International Handbook of the Science of Language and Society / Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*, Volume 3 (ur. Ulrich Ammon, Dittmar Norbert, Klaus Mattheier, Peter Trudgill). Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Kern, Damjana (2009). Vloga manjšinske šole pri ohranjanju slovenskega jezika in kulture. *Jezik in slovstvo* 54/1, 55–71.

- Knežević Hočevar, Duška (2007). Ideologies of 'Fortress Europe' in two Slovenian-Croatian Borderlands. *Geopolitics of European Union Enlargement: The Fortress Empire* (ur. Warwick Armstrong, James Anderson). London, New York: Routledge, 206–222.
- Lokar, Metka (2014). Slovenski jezik med Slovenci v prostoru nekdanje Jugoslavije. *Priseljevanje in društveno delovanje Slovencev v drugih delih jugoslovanskega prostora: Zgodovinski oris in sedanjost* (ur. Janja Žitnik Serafin). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 227–240.
- Medvešek, Mojca (2017). Učenje slovenskega jezika ter stališča dijakov in staršev do slovenščine v Varaždinski in Medžimurski županiji na Hrvaškem. *Slovenščina 2.0 5/2*, 150–177.
- Medvešek, Mojca, Novak Lukanović, Sonja (2017). Perspektive učenja slovenskega jezika v Varaždinski županiji. *Jezik in slovstvo* 62/4, 3–50.
- Medvešek, Mojca, Riman, Barbara (2017). Splošni položaj mladih v slovenskem zamejstvu na Hrvaškem. *Mladi v slovenskem zamejstvu: Družbeni in kulturni kontekst ter sodobni izzivi* (ur. Vera Kržišnik Bukič). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, Trst: SLORI, Celovec: Slovenski znanstveni inštitut, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik.
- MZOS (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta) (2012). *Izvješće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i utrošku sredstava osigurani u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2011 godinu*, Vlada Republike Hrvatske Ured za nacionalne manjine, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Zagreb, 17. april 2012, <http://www.public.mzos.hr/fgs.axd?id=23272> (16. 11. 2016).
- Paulston, Christina Bratt (1994). *Linguistic Minorities in Multilingual Settings: Implications for Language Policies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Riman, Barbara (2013). Riječka Slovenka Zora Ausec i Slovenci u Rijeci nakon 1945. godine: »Bratski narod« ili nacionalna manjina. *Intelektualci i rat 1939.–1947.: Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2012* (ur. Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina). Zagreb: FF press – Filozofski fakultet, 363–378.
- Ustava Republike Hrvatske (1990). *Narodne novine* 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.
- Ustavni zakon o pravica narodnih manjšin (2002). *Narodne novine* 155/2002, 47/2010, 80/2010, 93/2011.
- Zakon o predšolski vzgoji in izobraževanju (1997). *Narodne novine* 10/1997, 107/2007, 94/2013.
- Zakon o rabi jezika in pisave narodnih manjšin (2000). *Narodne novine* 51/2000.
- Zakonu o učbenikih v osnovni in srednji šoli (2010). *Narodne novine* 27/2010, 57/2011, 101/2013.
- Zakon o vzgoji in izobraževanju v jeziku in pisavi narodnih manjšin (2000). *Narodne novine* 51/2000, 56/2000.
- Zakon o vzgoji in izobraževanju v osnovni in srednji šoli (2008). *Narodne novine* 87/2008, 86/2009, 92/2010, 105/2010, 90/2011, 5/2012, 16/2012, 86/2012, 126/2012, 94/2013, 152/2014.

SUMMARY

THE IMPORTANCE OF LEARNING SLOVENE WITHIN THE EDUCATIONAL SYSTEM FOR THE SLOVENIAN COMMUNITY IN VARAŽDIN COUNTY

Mojca MEDVEŠEK

In recent years, the opportunities for learning Slovene within the Croatian school system have improved. This applies in particular to Varaždin County, where Slovene is taught in primary schools as an extra-curricular activity, while at the secondary-school level it is offered as an elective (under model C) or an optional subject. The school is thus likely to become a key factor that, in addition to the family, enables the learning of a minority language, and a new communication domain. The paper presents the teaching of Slovene in Varaždin County, the demographic structure of the students, their reasons for learning Slovene, and the attitude of the students and their parents towards learning Slovene. The purpose is to find out to what extent the teaching of Slovene within the framework of the educational system contributes to the preservation of the Slovenian community and to the revitalisation of the language. The paper relies on data collected using quantitative and qualitative methods.

The results of the research show that the children who learn Slovene at school mostly declare themselves Croats, and only a small proportion of them have Slovenian ancestors. Their initial knowledge of Slovene is poor and they learn Slovene as a foreign language. Rather than preserving ethnicity, the students and their parents consider the reasons for learning Slovene to be quite pragmatic, the main motives being further education and/or employment in Slovenia. The participation of children, regardless of their nationality, in Slovene lessons is a significant aspect of the revitalisation of the Slovene language, increasing the number of speakers of Slovene and contributing to improving the status of a minority language in the majority society.